

О. В. Камінська,

к. е. н., голова циклової комісії туристичного обслуговування,

Комунальний вищий навчальний заклад Тульчинське училище культури, м. Тульчин

Г. В. Іванченко,

к. е. н., старший викладач кафедри менеджменту та адміністрування,

Вінницький торговельно-економічний інститут Київського національного

торговельно-економічного університету, м. Вінниця

ЦЕНТР КОМПЕТЕНЦІЙ ЯК ОРГАНІЗАЦІЙНО- КООРДИНУЮЧА ІНСТИТУЦІЯ РЕГІОНАЛЬНОГО КЛАСТЕРА

O. Kaminska,

PhD in Economics, the chairman of travel service departmet of Tulchin School Culture

H. Ivanchenko,

PhD in Economics, assistant professor of management and administration,

Vinnitsia Trade and Economic Institute of Kyiv National University of Trade and Economics

COMPETENCE CENTER AS THE ORGANIZATIONAL AND COORDINATING INSTITUTION OF THE REGIONAL CLUSTER

У статті досліджено теоретичні засади формування кластера в регіоні, визначено основні складові кластерної моделі. Автори доводять, що кластерна модель сприяє підвищенню конкурентоспроможності регіону, підвищенню компетентності робочої сили. В статті визначено передумови формування кластерів, що пов'язані із комплексом заходів щодо визначення можливості для залучення суб'єктів господарювання до об'єднання та посилюють співробітництво між ними, ефективній організації роботи всередині кластера та наданню послуг учасникам кластера, підвищенню компетентності робочої сили, стимулюють інноваційну та інвестиційну діяльність у регіоні.

У межах кластера посилюється кооперація, концентрація, конкуренція, комунікація, координація взаємодії підприємств-учасників, у результаті чого зростає конкурентоспроможність регіону та формуються компетенції об'єднання, активізується інноваційна діяльність, диверсифікуються види економічної діяльності в регіоні.

У статті запропоновано принципову схему функціонування Центру компетенцій як основу підвищення кадрового потенціалу регіону, активізації інноваційної складової діяльності, координації реалізації інноваційної політики в кластері. Пріоритетними завданнями Центру компетенцій визначено: розвиток умінь і навичок безперервного пошуку і отримання нових знань, оволодіння новими компетенціями в процесі вирішення завдань, що стоять перед регіональним кластером; розвиток знань, умінь, навичок і компетенцій адміністративно-управлінського персоналу підприємств і організацій кластера та посадових осіб регіональних органів управління з подолання кризових явищ в процесі активізації інноваційної діяльності; підтвердження, визнання, сертифікація та ліцензування знань і умінь, освоєних у попередній практичній діяльності.

In the article the theoretical base of a cluster in the region, the main components of the cluster model. The authors argue that the cluster model promotes regional competitiveness, enhance workforce competency. In the article the prerequisites for the formation of clusters associated with a set of measures to identify opportunities to attract businesses to the association and strengthen cooperation between them, effective organization of work within the cluster and service members of the cluster, capacity building workforce, stimulate innovation and investment in the region.

Within the cluster enhanced cooperation, concentration, competition, communication, coordination of interaction of participating companies, resulting in increased competitiveness of the region and emerging competencies association, active innovation, diversified economic activities in the region.

In the article the basic scheme of functioning of the Centre as a basis competences improve human resource capacity in the region, enhance innovation component activities, coordinating the implementation of innovation policy in the cluster. Priority of the identified competencies: development of skills and continuous search for new knowledge, learn new competencies in the solution of problems faced by regional clusters; development of knowledge, skills and competencies of administrative and managerial personnel cluster of businesses and organizations and officials of regional governments to tackle the crisis in the activation of innovation; acknowledgment, recognition, certification and licensing knowledge and skills mastered in the previous practice.

Ключові слова: регіональний кластер, кластерна модель, конкурентоспроможність регіону, компетентність робочої сили.

Key words: regional cluster, cluster model, regional competitiveness, competence workforce.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ

На шляху інтеграції України до європейського економічного простору постає проблема вибору ефективної моделі ведення бізнесу, що спрямована на підвищення конкурентоспроможності як окремого регіону, так і країни загалом. Одним із таких типів сучасних структур є кластерні моделі організації економічної діяльності. Міжнародний досвід доводить доцільність використання кластерних утворень у підвищенні рівня економічного розвитку регіонів, конкурентоспроможності їх економіки. Кластери є ефективним інструментом у подоланні негативних факторів, які стримують соціально-економічний розвиток регіонів та країни загалом.

Необхідність побудови кластерних моделей розвитку регіонів обумовлена економічним ефектом та сприяє підвищенню рівня їх конкурентоспроможності. Саме кластери як форма співпраці підприємств та організації регіону дають змогу підвищити ефективність формування та використання виробничого, торговельного, трудового, інноваційного, інвестиційного та інформаційного потенціалів регіону. Отже, перехід на кластерну модель, виходячи з наявного потенціалу території, сприяє підвищенню динамічності, збалансованості, інноваційності та ефективності регіонального розвитку, забезпечить підвищення рівня конкурентоспроможності регіону.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Проблеми формування, функціонування та розвитку інтегрованих науково-виробничих об'єднань, інноваційних систем і підсистем на різних ієрархічних рівнях і в різних галузях, присвячені праці вітчизняних і зарубіжних науковців: М. Войнарєнка, С. Соколенка, О. Папковської, М. Портера, О. Федулова, Дж. Хамфрі та інші. Разом з тим, маловивченими залишається низка питань теорії та методики формування та функціонування кластерів як специфічної форми організації науково-виробничих та інноваційних інтегрованих формувань у регіоні. До теперішнього часу недостатньо напрацьований теоретико-понятійний і методологічний апарат досліджуваної проблеми, не визначені специфічні особливості і чинники формування кластерів у регіонах України.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Кластери сприяють активізації інноваційної діяльності в регіонах, розвитку науки. Однак таке є можливим лише за умови підвищення компетентності робочої сили. Тому метою статті є розробка теоретичних основ та рекомендацій щодо формування та розвитку кластерів у регіонах України в умовах становлення інноваційної економіки.

Для досягнення мети дослідження було поставлено такі задачі:

- визначити передумови формування кластерів;
- розробити організаційну модель функціонування центру компетенцій як основи для посилення інноваційної підсистеми регіонального виробничо-інноваційного кластера.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Сучасні умови господарювання, інтеграція України до європейського економічного простору, нові підходи у сфері державного управління розвитком регіонів, децентралізація обумовлюють необхідність використання ефективних та інноваційних методів управління економічними процесами на регіональному рівні із застосуванням кластерного підходу. Кластер як форма кооперації виробництва на певній території із застосуванням інноваційних технологій та поєднаних процесом створення єдиного кінцевого продукту вже давно отримав практичне застосування в умовах України.

Кластерний підхід як один із способів підвищення конкурентоспроможності економічного розвитку регіонів отримав широкий розвиток у всіх країнах світу, що зумовлено широкомасштабним позитивним досвідом кластеризації економік розвинених країн, які доводять ефективність такого підходу. У більшості високорозвинених країн світу сформовані кластерні ініціативи стали базовою складовою стратегічного розвитку.

Аналіз кластерних ініціатив, реалізованих за останні десять років у різних країнах, показує, що висока конкурентоспроможність їх економік заснована на перевагах окремих кластерів, що підсилюють конкурентоспроможність цих держав і оптимізують управління національною економікою.

Передумовою формування кластерів у регіоні є розробка та реалізація цілої низки заходів, що визначають можливості для залучення суб'єктів господарювання до кооперації, об'єднання та сприяють співробітництву між ними, ефективній організації роботи всередині кластера та наданні послуг учасникам кластера, для підвищення компетентності робочої сили, стимулювання інновацій та підприємництва, для розвитку маркетингової діяльності та пошуку можливостей для брендингу регіонів, стимулювання та реалізації інвестиційної діяльності із розподілом ресурсів та інвестицій.

Погоджуємось із думкою М. Войнарєнка, що для успішного формування кластера необхідні наступні складові: ініціатива (від підприємців, представників влади, громадських організацій, торгово-промислових палат) щодо реалізації спільних проєктів; інновації — нові, оригінальні, нестандартні ідеї, "ноу-хау", що здатні зацікавити інвестора; інтеграція зусиль влади, бізнесу та інституцій, що сприяє активізації інвестиційної діяльності; інформація (формування бази даних інноваційних розробок, створення сайтів) щодо пріоритетів та перспектив розвитку регіону; інтерес в отриманні вигоди від вкладеного капіталу.

Формування кластерів сприяє отриманню переваг та підвищенню конкурентоспроможності кожного учасника об'єднання. Конкуренція, що відбувається всередині кластерного утворення, значно відрізняє його від інших форм партнерства та співпраці підприємств. Тобто кластер являє собою поєднання кооперації та конкуренції, які доповнюють один одного та створюють передумови для розвитку інноваційних процесів. Взаємозв'язок із внутрішніми потребами споживачів кластера базується на конкуренції, з зовнішніми — на кооперації.

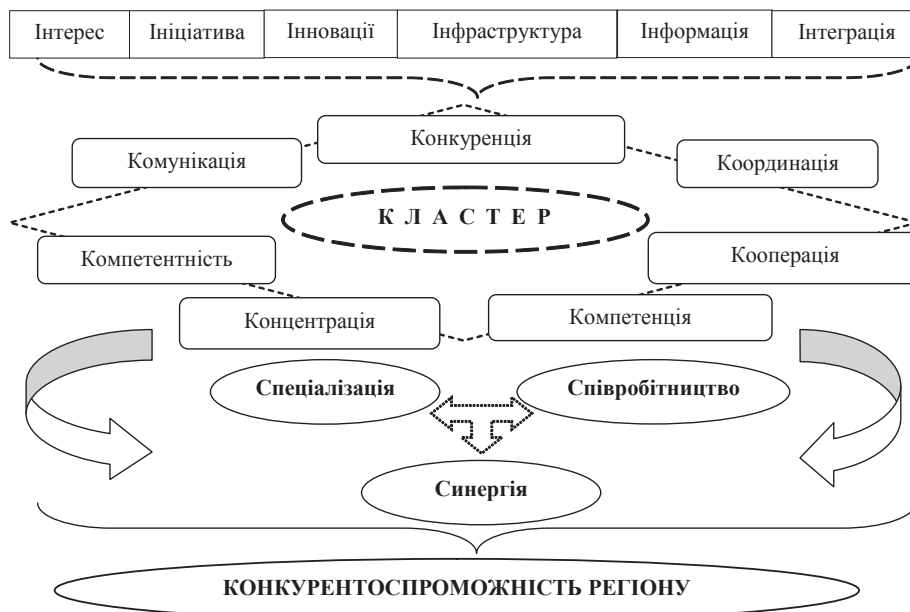

Рис. 1. Концепція формування кластера

Джерело: розроблено автором на підставі [1; 4].

Формування кластера ґрунтується на концентрації підприємств, організацій на певній території, що сприяє кооперації праці та спільній координації діяльності, поширення партнерських зв'язків, забезпечення конкуренції всередині об'єднання, налагодження комунікацій, з метою формування концепції економіки знань, що сприятиме поширенню компетентності учасників та поширенню знань всередині кластера. Сутність координації діяльності учасників кластерного об'єднання та і горизонтальні зовнішні зв'язки всередині кластера впливають на ефективність роботи. Мінімальне число рівнів ієрархії управління кластером сприяють спільному вирішенню завдань, формуванню потужної інформаційної системи, що дозволяє автоматизувати завдання управління та надає можливість менеджменту учасників сконцентрувати свої зусилля на виконанні головних завдань, швидко адаптуватись до змін зовнішнього середовища.

У рамках взаємодії в кластері відбуваються комунікаційні процеси, які сприяють формуванню всередині кластерів формальних і неформальних взаємозв'язків між його учасниками, якісною веденню бізнесу та ефективній координації зусиль щодо пристосування до умов зовнішнього середовища. Кластеризація сприяє підвищенню рівня компетентності в регіоні, оскільки розвиток інформаційних та маркетингових зв'язків між підприємствами-учасниками формує стандарти виробництва та якості продукції, культуру її споживання, підвищення рівня життя населення регіону. Учасники кластера взаємодіють в межах наявних компетенцій, що дає можливість спільного вирішення поставлених завдань на основі практичного досвіду, застосування умін та знань при вирішенні професійних завдань.

Компетентність менеджменту підприємств, організацій та установ, об'єднаних у кластер, дає можливість правильно вирішити поставлені завдання, успішно діяти на основі практичного досвіду, застосовувати уміння та знання при вирішенні поставлених професійних завдань. Ці чинники в сукупності підвищують конкурентоздатність регіону, створюючи нові умови та вимоги до ведення бізнесу (рис. 1).

Формування кластерних утворень відбувається на основі співпраці, поширення партнерських зв'язків, спільної координації діяльності об'єднання та призводить до зростання ділової активності, покращення інвестиційного клімату та привабливості регіону. Центри кластерів, як правило, спеціалізуються на видах економічної діяльності, що пов'язані із використанням

спільних ресурсів, технологій, ринків та мають відносно близьке географічне розташування. Створення кластера є важливе для регіону та сприятиме надходженню інвестицій, зайнятості населення, ефективному розподілу ресурсів та приведе до підвищення конкурентоспроможності регіону.

Для первинного розвитку кластера державна підтримка має велике значення для, створює передумови для поєднання національного бачення, стратегії економічного розвитку та регіонального потенціалу. В сучасній науці кластери розглядаються як інтеграційні форми організації партнерства в регіоні, що забезпечує швидкі темпи економічного розвитку. Кластер сприяє формуванню зв'язків між учасниками кластера, створенню конкурентного середовища, сприяє забезпеченню розвитку регіональної економіки [3].

Отже, результатом впровадження кластерної моделі розвитку регіону буде активізація, ефективне формування та використання його економічного потенціалу, що, у свою чергу, забезпечить: зростання промислового виробництва в регіоні; розвиток допоміжних та обслуговуючих галузей; покращення якості, зменшення собівартості, підвищення конкурентоспроможності продукції, послуг кластеру, що надасть можливість завоювати нові ринки збуту; розвиток існуючих та створення нових регіональних брендів; створення нових робочих місць; підготовка в навчальних закладах спеціалістів, в яких є потреба в регіоні, зокрема, для кластера; розвиток нематеріальних активів; створення можливостей для залучення інвестицій. Таким чином, побудова в регіоні ефективної кластерної моделі розвитку дозволить вирішити низку проблем стагнації промисловості; завоювання ринків збуту продукції та послуг; подолання безробіття; досягнення стійкого економічного зростання на основі інноваційної моделі розвитку економіки регіону; інвестиційної привабливості регіону.

Сучасні потреби в ефективній діяльності інноваційної підсистеми регіонального кластера вимагають формування ефективного кадрового потенціалу, що, в свою чергу, обумовлює необхідність вироблення принципово нових підходів до розвитку кадрового потенціалу.

Активізація, прискорення і дієва результативність вирішення даної проблеми може бути успішно досягнута тільки в процесі ефективної взаємодії регіональних органів управління, бізнесу та освіти. З цією метою доцільним є створення в рамках інноваційної підсистеми регіонального виробничо-інноваційного

Рис. 2. Принципова схема організації функціонування Центру компетенцій

Розроблено автором.

кластеру Центру компетенцій (ресурсно-кадрового центру) як організатора і координатора реалізації інноваційної політики кластера (рис. 2).

Мета Центру компетенцій полягає у забезпеченні всіх складових елементів регіонального виробничо-інноваційного кластера необхідною науковою, інформаційною, правовою та методичною підтримкою в частині виконання завдань, пов'язаних з накопиченням знань, розвитком умінь, навичок, компетенцій і обміном ними у відповідних галузях діяльності.

Пріоритетними завданнями Центру компетенцій в сучасних умовах повинні бути:

- розвиток і навчання умінь та навичкам безперервного пошуку і набуття нових знань, оволодіння новими знаннями в процесі вирішення завдань виробничо-інноваційного кластеру;

- розвиток знань, умінь, навичок та компетенцій керівних працівників, менеджерів та спеціалістів підприємств і організацій кластера, адміністрацій владних структур щодо подолання кризових явищ в процесі активізації інноваційної діяльності; соціально-політичних, соціально-економічних та інших актуальних викликів сучасного суспільства;

- визнання, сертифікація та ліцензування знань і умінь, освоєних у минулій практичній діяльності.

ВИСНОВКИ І ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ ДОСЛІДЖЕНЬ

Запропонована організаційна модель діяльності інноваційної підсистеми регіонального кластеру, в основі якої лежить формування центру компетенцій як організатора і координатора реалізації інноваційної політики в кластері. Пріоритетними завданнями Центру компетенцій визначено: розвиток умінь і навичок безперервного пошуку і отримання нових знань, оволодіння новими компетенціями в процесі вирішення завдань, що стоять перед регіональним виробничо-інноваційним кластером; розвиток знань, умінь, навичок і компетенцій адміністративно-управлінського персоналу підприємств і організацій кластера та посадових осіб регіональних органів управління з подолання кризових явищ у процесі активізації інноваційної діяльності; підтвердження, визнання, сертифікація та ліцензування знань і умінь, освоєних у попередній практичній діяльності.

Література:

1. Войнаренко М.П. Кластери в інституційній економіці: монографія / М.П. Войнаренко. — Хмельницький: ХНУ, 2011. — 502 с.
2. Іванченко Г. В. Розробка кластерної моделі розвитку регіонів: методологічний підхід [Електронний ресурс] / Г.В. Іванченко // Ефективна економіка. — 2013 — № 5. — Режим доступу: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2049>
3. Папковська О.Е. Формування кластерної політики в регіонах України / О.Е. Папковська // Праці Одеського політехнічного університету. — 2011. — № 1. — С. 239—243. — Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Popu_2011_1_47
4. Передовий досвід розвитку кластерів // For the Programme Sustainable Economic Development and Employment Promotion (SEDEP) in the Ukraine PN: 2007.2159.7 — Київ, 2009. — 69 с.
5. Портер М. Международная конкуренция / М. Портер; пер. с англ. — М.: Международные отношения, 1993. — 896 с.

References:

1. Vojnarenko, M. P. (2011), "Clusters in institutional economics: monograp", Khmelnytskyi National University, Khmelnytskyi, Ukraine.
2. Ivanchenko, H. V. (2013), "Development of the cluster model of regional development: a methodological approach", *Efektivna ekonomika*, [Online], vol. 5, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=2049/> (Accessed 17 May 2013).
3. Papkov's'ka, O. E. (2011), "Formation of cluster policy in the regions of Ukraine", *Pratsi Odes'koho politekhnichnoho universytetu*, vol. 1, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Popu_2011_1_47 (Accessed 12 Jan 2011).
4. Advanced experience in cluster development (2009) For the Programme Sustainable Economic Development and Employment Promotion (SEDEP) in the Ukraine PN, Kyiv, Ukraine.
5. Porter, M. (1993), *Mezhdunarodnaja konkurencija* [International competition], Mezhdunarodnye otnosheniya, Moscow, Russia.

Стаття надійшла до редакції 01.04.2016 р.